

Савчук Н. В.,
д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних фінансів
Прісняк С. О.,
старший викладач кафедри міжнародних фінансів,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

Сучасні трансформації у світовому господарстві, глобалізація та НТП, стрімкий розвиток інформаційних технологій, зростання обсягів інтернет торгівлі призвели до виникнення міжнародного ринку криптовалют. Криптовалюту характеризують як відносно новий і перспективний інструмент сучасної світової економіки, який має підтримку в інвесторів в усьому світі. Саме у ХХІ ст. набули розвитку цифрові валюти. Криптоактиви швидко розвиваються, їх обіг має як недоліки, так і переваги, але цифрові валюти продовжують набувати популярності. Цей феномен продовжують досліджувати вчені та аналітики різних країн світу, представники міжнародних організацій, досліджують регуляторні механізми, оскільки в більшості країн ще не має відповідного належного законодавства у сфері криптовалют та функціонування криптобірж.

Розвиток ХХІ століття, суттєвий вплив глобалізаційних процесів на усі сфери суспільного життя, глобалізація світогосподарських відносин – усе це вплинуло і визначило століття високих технологій та інновацій. Усі сфери життя суспільства змінюються, трансформуються та перетворюються. Інформаційні технології все більше набирають популярності і проникають в усі аспекти суспільного життя. Економічна сфера в умовах діджиталізації та становлення цифрових економік не стала винятком, тому перетворення дісталися і до грошових коштів, а саме з'явилася нова цифрова валюта.

Сучасне інформаційне суспільство потребувало появу нового фінансового засобу платежу, більш інноваційного, ніж звичайні гроші. Цим засобом платежу стала нова цифрова валюта, а саме криптовалюта. Фундамент

для появи цього виду фінансів почав зароджуватися ще наприкінці ХХ століття. Зазначимо, що ще у 1983 році було запропоновано та опубліковано концепцію використання електронних грошових коштів (автори Стефан Брендс та Девід Чаум) [1]. Ця концепція заснувала ту сферу економіки, в якій безпосередньо існує і реалізується криптовалюта. Трохи пізніше компанія «DigiCash», яка була заснована Девідом Чаум вперше розробила та почала працювати з криптографічною системою для забезпечення свого роду невідомих та анонімних угод. У 1997 році А. Баком була розроблена основа для системи блоків і цілих ланцюжків блокчейна. Ця основа зробила великий крок до появи криптовалюти. Свого роду «батьків біткоіна» у своїх концепціях описали Ніко Саб і Вей Даєм у 1998 році, вони перші представили опис концепції перших криптографічних фінансів.

Існують теоретичні підходи тлумачення поняття «криптовалюта». Вони наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Теоретичні підходи до тлумачення поняття «криптовалюта»

Автори	Сутність поняття, підходи до його розуміння
М. Sockin та W. Xiong [2]	як засіб платежу на деякій децентралізованій платформі для обміну товарами та послугами, де користувачі платформи формують попит на токени. Властивістю є те, що зростання спекулятивного попиту для здійснення короткострокових угод здатне вивести ринок із рівноваги.
J.S. Gans і Н. Halaburda [3]	використовуючи теоретико-методологічні засади моделі цифрової валюти, що обслуговує деяку платформу, автори дійшли висновку, що криптовалюта – це сучасна цифрова валюта, використання або експансія такої криптовалюти за межами платформи є малоймовірною.
Gans J. S., Halaburda Н. та ін [4]	криптовалюту розглядають як засіб платежу, який здійснює позитивний вплив на формування її ціни на електронному ринку; автори побудували модель рівноважної ціни біткоіну, виходячи з можливих переваг та витрат користування ним, за допомогою якої продемонстрували, що дії регуляторів впливають на зменшення витрат або зростання вигід в процесі використання біткоіну.
L.W. Cong, Y. Li та N. Wang [5]	криптовалюта – засіб платежу в рамках певної платформи. Автори розробили динамічну модель ціноутворення криптовалют; продемонстрували, що зростання кількості користувачів платформи, з одного боку, призводить до зростання попиту на токен даної платформи для здійснення транзакцій, а з іншого – до зростання очікуваної прибутковості від зростання цін через попит, що призводить до ендогенного ризику в доходності токена і до вибухової цінової динаміки.

Періодизація розвитку ринку криптовалют представлена в таблиці 2.

Таблиця 2

Еволюція ринку криптовалют

Етапи	Сутнісні характеристики
I етап, 1983 р.	зародження ідеї електронних грошей
II етап, 1997-1998 рр.	створення основи для системи блоків і ланцюжків блокчейна
III етап, 2009–2010 рр.	зародження і поява першої криптовалюти
IV етап, 2011-2013 рр.	просування криптовалют на біржах
V етап, 2016-2016 рр.	визнання і початок регулювання центральними банками
VI етап, 2018-2022 рр.	етап – сьогодення, тобто безперервний розвиток ринку криптовалют

Основними учасниками ринку криптовалют являються наступні: споживачі і торговці, інвестори, розробники технологій, фінансові установи і регулюючі органи. На ринок криптовалют впливають як фактори рушійної сили, тобто позитивні, так і стримуючі фактори, тобто негативні. До факторів рушійної сили можна віднести наступні: децентралізація; безпека; анонімність; глобалізація; економічні умови; спекуляції; іновації. До факторів стримання слід віднести наступні фактори: відсутність регулювання; волатильність; ризик безпеки; відсутність загального запровадження; споживання енергії; ажіотаж і страх [6].

Перспективним напрямком розвитку міжнародного ринку криптовалют є:

- забезпечення макрофінансової стабільності та покращення управління макрофінансовими ризиками;
- посилення регулювання, нагляду і моніторингу;
- підтримка стейблкоїнів.

Дослідивши історико-теоретичні підходи щодо розвитку міжнародного ринку криптовалют слід зазначити наступне:

1. Міжнародний ринок криптовалют розвивається досить стрімко. На його розвиток вплинули глобалізація, інформаційні технології, розвиток інформаційних економік. Поняття «криптовалютою» з'явилося в 2011 р. Існують різні підходи до визначення «криптовалюти», переважна більшість науковців розглядає її як засіб платежу на певній платформі. Водночас

еволюція ринку криптовалют починається ще з 1983 р. – етапу зародження електронних грошей, основи створення для ланцюгів блокчейна на чому базуються криптовалюти – 1997-1998 рр. Біткоїн – найбільш відома криптовалюта. До переваг криптовалют відносять: універсальність і швидкість, як фінансовий актив для заробітку, як інвестиція. До недоліків відносять: швидка мінливість курсу, можливість втрати вкладень, заборона деякими державами, складність її створення (майнінг). Найбільш популярними криптовалютами є: Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), BNB, Litecoin (LTC), Tether (USDT) та інші.

2. У різних країнах по-різному відбувається регулювання ринку криптовалют. Так, в Австралії та Японії криптовалюти – законні, в Канаді, Сінгапурі, США та інших країнах криптовалюти не є законним платіжним засобом. Кожна країна має свою специфіку регулювання, але усе більше інституційних установ розвинутих країн світу залучаються до регулятивних процесів.

3. Міжнародний ринок криптовалют на 2020 р. оцінювався в майже 1,5 млрд. дол. США, а до 2030 року, за прогнозами, досягне 4,94 млрд. дол. США. Прогнози обнадійливі. В регіональному розрізі домінує Азіатсько-Тихоокеанський ринок, і очікується, що він збереже свої позиції протягом прогнозованого періоду; потім ринки Північної Америки, Південної Америки. Так, на АТР припадає біля 43% усіх користувачів на ринку криптовалют, Північна Америка – біля 17%, на США – 8%.

4. Всі криптовалюти мають автономію і є зручними у використанні. Ціна криптовалют може коливатися в залежності від попиту та пропозиції на ринку, що може призвести до високої волатильності. Найбільш популярною і відомою валютою є біткоїн. Найбільша ціна (історичний максимум) на біткоїн спостерігалася у квітні 2021 р. – 63285,57 дол. США за монету. На середину березня 2023 р. ціна на біткоїн продовжила своє падіння і становила 20233,91 дол. США. Є кілька факторів, які впливають на вартість біткоїна, такі як рівень прийняття криптовалют у світі, відношення регуляторів до

криптовалют, геополітичні події та економічні тренди. Отже, маємо мінливий тренд, але водночас позитивний і обнадійливий.

5. Найбільш значними перешкодами та проблемами на шляху широкого визнання криптовалют та розвитку криптобірж є: відсутність розуміння того, що таке криптовалюта та як вона працює, волатильність, стабільність, висока вартість транзакцій, недостатня адаптація, незаконна діяльність, екологічна шкода, тероризм та ухилення від санкцій.

6. Перспективи розвитку міжнародного ринку криптовалют загалом обнадійливі, за оцінками експертів і фахівців. Швидке зростання ринку криптовалют та загалом крипто-екосистеми відкриває нові можливості. Технологічні інновації відкривають нову епоху, яка робить платежі та інші фінансові послуги дешевшими, швидшими, доступнішими та дозволяє їм швидко перетинати кордони.

Література

1. Біткоїн та інші криптовалюти: ризики та перспективи використання в Україні. URL: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення: 02.05.2023).
2. Васильчак С. В., Куницька-Іляш М. В., Дубина М. П. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України: перспективи та ризики. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького*. 2017. Т. 19. № 76. С. 19-25.
3. Огінок С., Янко К. Етапи розвитку ринку криптовалют. *Економіка і суспільство*, 2022. Вип. 35.
4. Петрук О. М., Новак О. С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення. *Economics, Management and Administration*. 2017. № 4 (82). С. 48-55.
5. Fortune Business Insights. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/industry-reports/blockchain-market-100072> (дата звернення: 02.05.2023).
6. Futures of crypto. URL: [com/news/the-future-of-cryptocurrencies-bitcoin-and-beyond](https://www.fortunebusinessinsights.com/news/the-future-of-cryptocurrencies-bitcoin-and-beyond) (дата звернення: 02.05.2023).